

Рецензии и книжовни вестн

Сборникъ на IV конгресъ на славянскитѣ географи и етнографи въ София — 1936 г. (*Comptes Rendus du IV-e Congrès des Géographes et des Ethnographes slaves — Sofia — 1936*). София, 1938. (стр. XXVIII—405; съ 17 карти, 27 таблици, 84 снимки, 6 профила, 8 диаграми и 4 чертежи въ текста, 4 снимки, 5 карти и 2 таблици вънъ отъ текста).

Сборникътъ се състои отъ две части: I. Официална часть (*Partie officielle*) стр. 1—XXVIII и II. Доклади и съобщения (*Rapports et communications*) стр. 1—405.

Първата часть обхваща : а) Откриване на конгреса (поздравителни речи, откриване на картографската и географска изложба) и б) Заключаване на конгреса (отчетъ, резолюции, решение за мѣстото на следния конгресъ и заключителни речи).

Втората часть (доклади и съобщения, (стр. 1—405) е раздѣлена споредъ тѣсната специалност на рефератитѣ на 8 секции.

Ще разгледаме втората часть (доклади и съобщения) по секции:

I секция (геодезия, картография, геофизика, метеорология, климатология, хидрография — стр. 1—57). Тая секция обхваща 11 научни работи, отъ които само две на български езикъ: Антонъ Ганевъ — Дейностъ на Държавния географски институтъ и Вл. К. Христовъ — Преминаване отъ две трансверзални цилиндрични конформни изображения и т. н. Проф. К. Поповъ е чель — Върху измѣрванията на земния магнетизъмъ на Балканитѣ, Проф. Н. Боневъ — Върху методътъ да се опредѣли срѣдната гжстота на земята, чрезъ привличане на планинитѣ, и Проф. Р. Райновъ — Влияние на топографията върху метеорологическитѣ и климатически условия въ България. Ще кажемъ нѣколко думи върху работата на П. Вуевичъ — Върху продължителността на слънчевото огрѣване въ Югославия (на френски). Споредъ продължителността на огрѣването авторътъ опредѣля 6 области: 1) алпийска (около Мариборъ) съ годишно слънчево огрѣване отъ 1873.5 часа; 2) централна (Сараево и Узиче) — 1653.8 часа; 3) Мораво-Тимошка область (Буново, Вранска баня, Нишъ) — 1953.1 часа; 4) Южно-Панонска область (Бѣлградъ—Врзачъ) — 2225.1 часа; 5) Вардарска область (Щипъ и Прилепъ) 2460.8 часа; 6) Срѣдно-Адриатическа (Сплитъ и Дубровникъ) — 2963.8 часа. Отъ проф. А. Гавацн е доклада — За дълбочинитѣ на Адриатическо море (на хърватски). Авторътъ, въз основа на събранитѣ данни, идва до заключение, че дъното на Атлантическия океанъ е по-добре познато отколкото това на малкото Адриатическо море. Въ тази секция е и работата на проф.

Швамбера — За неофициалната чехословашка картография. Въ сжщата секция сж дадени и нѣкои други доклади на полски, които изоставаме. Спираме се само върху ония, които е възможно да разгледаме.

II секция (геоморфология и геология — стр. 57—128) обхваща 17 доклади, отъ които нито единъ на български езикъ. Първата статия е на Жанъ Буркаръ (Парижъ) — Общи резултати отъ едно проучване на кватернера и морския плиоценъ отъ Атлантическото крайбрѣжие на Мароко и Португалия (на френски). Авторътъ идва до заключение, че Мароко е една типична страна за изучаване кватернернитѣ явления и че неговото (на Мароко) всестранно изучаване е ключа за разбирането на геоложкото и геоморфоложкото развитие на Сръдиземно море. Следва работата на Франт. Витасекъ — Ледникови следи въ Чехословашко (на чехски). Отъ редовния доцентъ по физическа география въ Софийския университетъ Д. Ярановъ е даденъ докладъ — Морфоложнитѣ зони въ сръдната и източна частъ на Балканския полуостровъ (на френски). Споредъ авторътъ въ сръдната и източна частъ на Балканския полуостровъ има петъ геоморфоложни зони, а именно: 1. Зона на обширнитѣ структурни кватернерни повърхнини и абразионна плиоценска платформа; 2. Зона на структурни и субструктурни форми (гънки отъ атийската фраза и по-сетнешни отъ нея); 3. Ерозионни заравнености (значително издигнати и силно нарѣзани); 4. Антиклинориуми и синклинориуми (структурни форми отъ края на плиоцена и кватернера); 5. Издигане „en bloc“, на широки ерозионни повърхнини на стѣпала (най-стари форми).

К. Кировъ — Граници на климатичнитѣ влияния въ Балканския полуостровъ (на френски). Балканскиятъ полуостровъ е твърде разнообразенъ въ климатично отношение. Въ него се преплитатъ: южно-руски степен климатъ, сръдно-европейски континенталенъ климатъ и сръдиземноморски климатъ, а отъ това следва, че цѣлия п-въ е една преходна климатична зона, което обстоятелство се отразява върху цѣлия му животъ.

Б. Милоевичъ (Бѣлградъ) — Върху каньона на р. Неретва (на френски). Каньона на р. Неретва има посока с. и. — ю. з. Той е връзанъ между съседнитѣ планини. Въ началото на тоя каньонъ р. Неретва тече въ една надлъжна депресия, изпълнена отъ олигоценски езерни седименти, обаче каньонътъ се е образувалъ следъ езерната фаза (къмъ миоцена). Въ каньона сж добре развити флувиоглациалнитѣ тераси, което показва, че той е по-старъ отъ дилувиума. Каньонобразуването е обхващало горния миоценъ и цѣлия плиоценъ. Той е продуктъ на регресивната ерозия на едно отичащо се езеро. Отичането е станало по причина на хлътването на Атлантическия басейнъ, но може би и отъ едно епирогенетично движение, обхващащо земитѣ отъ дветѣ страни на р. Неретва.

Следватъ статии отъ Коста Петковичъ (Бѣлградъ, на френски), Василъ Цанковъ (София, на френски) — Опитъ за едно сравнение на горната креда отъ извънбалпинския фациесъ въ Северна България съ кредата отъ извънбалканскитѣ области, Екимъ Бончевъ (София), Хансъ Петеръ Козакъ (Германия) и др.

III и IV секция — (биогеография — стр. 129—154) обхваща 6 доклада, от които два четени от българи на френски език: Проф. Ст. Петковъ (София) — Топографско разпредѣление на харофитнитѣ растения въ България и Проф. Н. Стояновъ — Фитогеографски характеръ на Рила, Родопитѣ и Пиринъ. Авторътъ заключава, че въ планинския масивъ на Рила, Родопитѣ и Пиринъ северниятъ флористиченъ елементъ намалява, а се увеличава южниятъ съ обща посока отъ с. з. къмъ ю. и. Почти въ сжщата посока се увеличава и броятъ на реликтнитѣ растения, датиращи по всѣка вѣроятностъ отъ терциера. Иво Хорватъ (Загребъ) — Прегледъ на планинската вегетация въ срѣдния и западенъ дѣлъ на Балканския полуостровъ.

V секция (антропогеография, стопанска география — стр. 155—230) обхваща 19 доклада. Станиславъ Павловски (Познанъ) — Върху политическата география на славянскитѣ страни (съ една карта, на френски), Авторътъ разглежда западната граница на Югославия, Чехословакия и Полша. Следва работата на проф. Ив. Батаклиевъ (София) — Върху географското положение на славянскитѣ страни. Въ връзка съ положението се разглеждатъ културнитѣ и политически последици за славянскитѣ народи. Споредъ авторътъ, това което характеризира славянска Европа е: нейното отдалечение отъ свободни и отворени морета и океани и нейното преходно положение къмъ Азия. Славянскитѣ страни недопиратъ до отворено море, докато отъ Централна Европа: Германия и Италия — допиратъ и дветѣ до отворено море, а Западна Европа е въ най-облагоприятствувано положение, понеже допира и до Атлантическия океанъ. Славянскитѣ народи сж изразходвали много енергия въ борба за свободно море. Тѣ сж имали нещастieto, но сжщевременно и заслугитѣ предъ западнитѣ народи, че сж спрѣли нашествieto на турцитѣ, а преди тѣхъ и на другитѣ варварски народи. Въ това време западноевропейцитѣ сж се развивали спокойно. Но днесъ, предъ голѣмитѣ опасности, които заплашватъ славянскитѣ народи, всички разпри между славянитѣ губятъ важностъ и тѣхното разрешение трѣбва да бжде въ единъ братски духъ, тъй като отговорността предъ бждещето е много голѣма.

Луцианъ Марчичъ (Дубровникъ) — Строителната дейностъ на приморското население по източния брѣгъ на Адриатическо море (на хърватски). Още палеолитичниятъ човѣкъ на Адриатика е създалъ жилища познати подъ името „буна“. Въ повечето случаи тѣ сж били поодѣлно или групирани по 1—3. Формата имъ напомня на примитивното овчарско жилище по Динарскитѣ планини. Живѣли сж въ задруги, безъ да е имало иерархия между членоветѣ на задругитѣ. Страхътъ отъ пирати въ историческо време е билъ причина, щото мнозинството отъ приморскитѣ жители да се заселятъ въ котловинитѣ. Селищата се развиватъ въ хоризонтална посока, а тия основни отъ грѣцки преселници въ вертикална (срѣдиземноморски типъ). Тѣ сж оградени съ здрави стени, основитѣ на които и до днесъ сж запазени. Следъ гърцитѣ, отъ южнитѣ славяни хърватитѣ първи бързо се справятъ съ морето въ Далмация и основаватъ силна военна морска флота, която за времето на Томиславъ (926 год.) е имала 80

голѣми и 100 малки кораби. Тя (флотата) е пазела крайбрѣжието и е била сжщевременно търговската флота, която е давала препитание на крайбрѣжното население, като е спомогнала за развитието на селищата му.

Килчевска Мария (Познанъ) — Видове градски селища въ Померания (на френски). Историческиятъ, културенъ и икономически животъ на една страна се отразява най-добре въ физиономията на градскитѣ ѝ селища. Въ Померания се различаватъ два вида градски селища: 1) градове, основани като такива (по-голѣмата часть) и 2) селища станали градове по естественъ пжть (отъ села). Почти всички градове отъ първата група сж основани въ края на срѣднитѣ вѣкове и притежаватъ характернитѣ черти на тая епоха, изразени въ планъ, готически паметници и украшения. Съ течение на вѣковетѣ тѣ сж промѣнили значително първоначалния си видъ и днесъ въ тѣхъ могатъ да се разпознаятъ нѣколко квартали отъ различни епохи. Селищата, естествено развили се въ градове, сж отъ съвсемъ различенъ типъ; тѣ сж запазили стария си планъ на селото, отъ което сж възникнали въ по-ново време. Общото и за двата е, че тѣ сж събрани (купни) селища. Въ Померания се срѣща и прѣснатъ типъ (понѣкога по брѣга на морето, напр. вилитѣ на лѣтовниците). Прѣснатитѣ села иматъ градски видъ (нѣкои само) въ своитѣ централни части.

Jiří Král (Братислава) Животътъ на българскитѣ градинари въ околноститѣ на Братислава (на чешки). Авторътъ намира, че единъ важенъ антропогеографски проблемъ е този за живота на българина-градинарь въ чужбина. Той се е прочулъ несамо въ Европа, но и въ Америка, па дори и въ Азия. Напушайки родната стрѣха той оставя домакинството на своята жена. Въ чужбина българинътъ-градинарь скита отъ едно мѣсто на друго, докато се настани, като презъ мъртвия сезонъ се връща обратно. Често, обаче, остава завинаги, като извиква на работа и своитѣ близки. По-голѣмата часть отъ градинаритѣ-българи въ бивша Чехословакия пребиваватъ около Братислава (Словакия) и Подкарпатска Русия, близо до Кошице.

На сжщата тема е рефериралъ и Jan Húsek (Братислава) — Животътъ на българскитѣ градинари около Братислава отъ етнографско гледище (на чешки). Българскитѣ градинари въ околноститѣ Братислава сж най-вече отъ Търновско. Въ Словашко тѣ живѣятъ временно. Само малцина сж съ семействата си. Ако сж се оженили тукъ повече или помалко сж се подали на словашка култура. Тѣ сж едновременно производители и продавачи на зеленчукъ и конкуриратъ мѣстнитѣ зарзаватчи и прекупвачи. Жилищата имъ иматъ времененъ характеръ, което личи както отъ техниката и постройката, така и отъ вътрешната имъ уредба. Носията запазва само основнитѣ черти на миналия имъ костюмъ. Рабртата имъ трае отъ пролѣтъ до есень. Иматъ свой начинъ на обработката, като употрѣбаватъ български типъ сѣчва, покрай такива и съ словашки характеръ. Духовниятъ и социаленъ животъ на тия българи е твърде простъ, което се вижда отъ религиозно-черковнитѣ имъ обичаи и отъ битовия имъ церемониалъ, сжщо такъвъ е и семейниятъ имъ животъ. Подъ

влияние на словашката срѣда, постепенно тѣ преоформяватъ своя манталитетъ и характеръ. Пословиченъ е хуморътъ на българитѣ (зарзаватчи) на пазаря. Съ клиентитѣ се сношаватъ на словашки езикъ.

Јосип Роглић (Бѣлградъ) — Антропогеографски особености и значение на Имотското поле (на сръбски). Имотското поле заема северозападния край на долната частъ отъ басейна на р. Неретва. Околоврѣстието му въ по-голѣмата си частъ е съставено отъ доломитъ, който има значение за антропогеографскитѣ особености на полето. Презъ него протича потокъ и то отъ време на време, който отводнява полето, а по североизточната периферна ивица на полето има врела, които въ по-голѣмата си частъ сж периодически и образуватъ постояненъ потокъ, който тече презъ полето въ диагонална посока и има голѣмо значение за антропогеографскитѣ особености, понеже водитѣ му служатъ за напояване презъ лѣтото. Почвата, която е създадена върху варовиковия теренъ, главно отъ наводняването на полето, е много благоприятна за вирѣнето на зърненитѣ храни, особено царевича, обаче липсватъ пасища, което обстоятелство се отразява зле върху животновѣдството. Селищата сж наредени по периферията на полето, за да се използватъ и съседнитѣ му области. За формата на селищата сж влияли повече историческитѣ и социални условия въ херцеговинската частъ на тая областъ. Въ Имотското поле само едриятъ собственикъ мохамеданинъ е ималъ етажна кжща „кула“ зидана съ керепичъ и покрита съ плочи отъ варовикъ. Проф. Сл. Загоровъ (София) — Организация на статистическото наблюдение и изследване на стопанския животъ въ България (на нѣмски). Проф. Ив. Батаклиевъ (София) — Тютюневата култура въ България (на френски). Авторътъ се спира на дълбоката промѣна въ икономическия животъ на народитѣ следъ Свѣтовната война. Въ България тая промѣна се е наложила не само поради нови икономически връзки на страната съ другитѣ страни, но така сжщо и поради загубване на територии и население. Първо мѣсто въ българския износъ сега се заема отъ тютюна, а не отъ зърненитѣ храни, както бѣше преди войнитѣ.

Jvo Rubić (Сплитъ) — Адриатическо море и народното стопанство на Югославия (риболовство, минерални богатства, морски пжтъ, туризъмъ, лѣтовища). Карелъ Кухажъ (Прага) — Пристанищата по албанския брѣгъ (на френски). Албанскиятъ брѣгъ, отъ устието на р. Дринъ, та чакъ до протока на о-въ Корфу, има много малко природни удобни мѣста за пристанища. Въ северната си частъ брѣгътъ е равенъ, морето е плитко и количеството на алувиалнитѣ наноси бързо расте, поради материала, който носятъ голѣмитѣ рѣки. Въ древността по тоя брѣгъ е имало прочути пристанища, обаче Албания въ своето историческо развитие е останала назадъ въ сравнение съ съседнитѣ ѝ страни. Тѣй като Албания нѣма ж. пжтища и шосетата ѝ се свързватъ само въ нѣколко пункта съ тия на Югославия и Гърция, албанскитѣ пристанища трѣбва да живѣятъ почти единствено отъ чуждестранната търговия. Днесъ Албания трѣбва да обърне внимание на дветѣ пристанища Дурацо и Валона, които раздѣлятъ албанския брѣгъ на три приблизително равни части отъ по 240 клм.

Валона се намира на хубавъ едноименъ заливъ, който много бавно се запълва, а пристанището на Дурацо е по-неблагоприятно, но днесъ тамъ е построено едно модерно, изкопано до 8 метра дълбочина пристанище и до него достигатъ голѣми параходи. То има по-голѣмо бждаще, понеже къмъ него гравитиратъ по-голѣми области, дори тия на Корча и Охридъ. Анастасъ Бешковъ (София) — Стопанско подѣление на България (на нѣмски). Докладътъ представя резюме на книгата на докладчика — Стопанско-географско подѣление на България (София — 1934 г.). Той дѣли България на седемъ области (райони), споредъ стопанскитѣ имъ особености. Тѣ сж: Западномизийска, Сръдноизийска, Източномизийска, Южнобългарска, Тракийско-родопска, Софийска и Пиринска област. Elżbieta Siemaszkiewicz (Лвовъ) — Ролята на пристанищата въ задграничната търговия на Полша (на полски). Stanisław Leszczycki (Краковъ) — Области на лѣковито—банската индустрия въ Полша (на френски). Авторътъ раздѣля Полша на следнитѣ области: 1) Область на Западнитѣ Карпати, 2). Область на Източнитѣ Карпати, 3). Подолие, 4). Росточе (Roztocze), 5). Североизточна област — Вилно, 6). Морска област, 7). Великополска област (по Долни Висла и Познанъ), 8). Варшава и Лодзь, 9). Область на Kielce, и 10). Область на Люблинъ.

VI секция — (етнография, социология, демография, антропология, стр. 231—382) обхваща 26 реферата, отъ които 6 на български, 3 на френски, 4 на чехски, 1 на нѣмски и 1 на хърватски и т. н. Отъ тая секция ние вече разгледахме работата на Jan Húsek за живота на българскитѣ градинари и т. н. Ще се спремъ и върху работата на Д. Странска (Прага). Бележки относно въпроса за разпространението и възприемането на влияния чрезъ преселници (на френски). Разглежда се въпроса какъ нѣмскитѣ и полски колонисти въ Чехословакия влияятъ на околната нова поселищна сръда и до каква степенъ тѣхното влияние се усвоява. Тя (авторката) се занимава по специално съ народнитѣ кжши у преселницитѣ. Нѣмцитѣ донасятъ кжши напомнящи алпийския типъ въ Вагари (Бохемия), а сжщо така и въ Креница и Турекъ. Интересно е, че въ Теплице близо до Попрадъ въ Словакия наричатъ „етажъ“ стаята въ която селянитѣ живѣятъ, а старото ѝ име „тремъ“ или „потремъ“ е запазено между западнитѣ славяни. Голѣмитѣ нѣмски вестибули сж се разпространили въ постройкитѣ по долината на Liptov и Spis; тѣ сж станали характерни дори за стопанскитѣ постройки. Въ словашкитѣ села се развива „siem“ или „dvor“ (дворъ) както у старитѣ чехи и както днесъ е запазено у поляцитѣ. Сжщо отъ полско влияние сж и кжшитѣ съ странични вестибули въ Словакия и Рутения. Подъ влияние на колониститѣ не се строятъ нови, а се измѣнятъ старитѣ постройки, т. е. последнитѣ се развиватъ. М. Гавици (Загребъ): Въпросътъ за нѣкои характерни размѣствания на етнографски елементи на Балканитѣ. М. С. Филиповић. (Бѣлградъ) — Женската керамика у балканскитѣ народи. И. Пата (Прага) — Етнографскиятъ ликъ на днешна Лужица; В. С. Саханевъ (Прага) 1) Свадбата у Подкарпатскитѣ руси, 2) Карпаторуската иконописъ, 3) Карпаторуския народостенъ орнаментъ;

Ст. Л. Костовъ — (София) Останки отъ старото славянско облѣкло въ България; Р. Кацарова (София) — Два отличителни белега на родопскитѣ помашки напѣви; Ст. Н. Шишковъ (Пловдивъ) — За народността на европейския брѣгъ на Бѣло-море отъ нашествието на турцитѣ до последно време; Хр. Вакарелски (София): 1) По въпроса за речника на славянскитѣ вѣрвания, 2) За славянски показалецъ на фолклора. Следватъ и др. непомалко интересни реферати, на които не се спираме поради тѣхния строго етнографски характеръ.

VII секция (Областна география и методика на географията, стр. 383—386). Раймондъ Галонъ (Познанъ) Общи черти въ морфоложкия пейзажъ на Сръдна Швеция и по склоноветѣ на кристалния масивъ на Волиния (на френски).

VIII секция (исторична география, история на географията, стр. 387—396), обхваща три работи (1 на руски, 1 на полски и 1 на френски).

Най-накрая сж дадени полученитѣ допълнително за печатъ съобщения (стр. 397—402). Христо Калфинъ — (София) Магнитни карти, тѣхното приготвление и значение и М. Арнаудовъ (София) — Обредното газене въ огънь (Нестинаритѣ въ Източна Тракия).

Отъ гореизложенитѣ бележки можемъ да разберемъ голѣмата стойностъ на сборника. Той е луксозно издание. Отлично подредениятъ и разнообразенъ наученъ географски и етнографски материалъ допринася много за обогатяване на знанията ни въ полето на славянската география и етнография. Като добавимъ и чистия и ясенъ печатъ, то книгата се чете съ небивалъ интересъ, лесно и увлѣкателно, понеже въ нея всичко е близо до нашия славянски животъ. Препоръчваме я горещо на нашитѣ членове и читатели. Сборникътъ се доставя отъ Българското географско д-во (Университета) София. Цена 150 лв.

Иг. Пенковъ

Петар С. Јовановић, Уздужни речни профили, нѣихови облици и стваранье. Нове методе за поединачно и упоредно проучванье облика уздужних речних профила. Београд, 1938, in-8°, VIII + 248 страници, 19 образа въ и извънъ текста. Издава Географското дружество въ Бѣлградъ.

Проф. П. Јовановић е ученикъ на Цвиичъ и единъ отъ първитѣ подрѣжници на неговитѣ теории за езерния релефъ на голѣма часть отъ Балканския полуостровъ. Въ връзка съ тѣзи наследени отъ неговия учител интереси, Јовановић започна да се интересува и отъ теоритѣ, които засѣгатъ рѣчната и езерна ерозия и възможноститѣ за координиране на тѣхнитѣ дейности.

Воденъ отъ идеята, че рѣчнитѣ долини и тѣхнитѣ надлъжни профили не трѣбва да се разглеждатъ отъ количествена, а отъ формална гледна точка, като форми, Јовановић смѣта, че за да могатъ да бждатъ сравнявани тѣзи профили, трѣбва да бждатъ „сведени“ къмъ една и сѣща дължина чрезъ умножаване на действителната имъ дължина съ единъ масщабъ, полученъ чрезъ дѣлението на числото 100 на действителната дължина, изразена въ километри. Така

полученитѣ профили Йовановичъ ги нарича „десетично сведени“ или още по-кратко „сведени профили“ и работи по-нататѣкъ все съ тѣхъ. Работенето съ такива профили съ уеднаквена ординатна ось има безъ съмнение известни преимущества. Но въ нѣкои случаи, напримѣръ при разглеждане на регресивната ерозия, употребата на метричните профили безъ съмнение ще се запази.

Въ втората глава авторътъ разглежда въпроса за морфоложкото сравняване на надлъжнитѣ рѣчни профили. Йовановичъ смѣта, че то може да стане най-лесно съ помощта на индекси за височинитѣ, които индекси се получаватъ посрѣдствомъ раздѣляне „сведената“ височина на единъ профилъ съ съответната сведена височина на другъ профилъ. Ако всички индекси на височинитѣ на два профила сж еднакви, това е вече признакъ, че двата профила сж конформни. Сжцото се отнася и за индекситѣ на падоветѣ.

Третата глава представя най-сжществената часть отъ разглежданата книга. Въ тази глава е подложенъ на разглеждане въпросътъ за генетиченъ анализъ на надлъжнитѣ рѣчни профили. Йовановичъ предлага този анализъ да се прави чрезъ диференциране влиянието на отдѣлнитѣ геоморфоложки фактори за изработване на надлъжнитѣ рѣчни профили. Първиятъ факторъ, който трѣбва да бжде отдѣленъ при една такава анализа, е безъ съмнение протичащата презъ дадена рѣка вода. Най-важното е въ случая да се установи какъвъ би билъ обликътъ на единъ рѣченъ профилъ, ако за неговото оформяне влияе само протичащата вода и то за неограничено време, за да установи следователно идеалниятъ профилъ на равновесие за дадена рѣка. Като си служи съ изследванията на най-виднитѣ хидролози, Йовановичъ намира срѣдство за да установи една подходяща формула, по която може да се изчисли съ приближение идеалниятъ профилъ на равновесие на която и да е рѣка, стига да знаемъ нейния дебитъ въ повечко точки. Ако бѣше отишелъ още малко по-нататѣкъ Йовановичъ щѣше да види, че като се използватъ тѣзи изучавания може да се установи дори какво би представявала отъ себе си една завършена денудационна поврхнина и особено максималнитѣ и минимални наклони, които биха могли да сжществуватъ по нея.

Съ своята формула Йовановичъ е изчислилъ индекситѣ на височинитѣ на действителнитѣ профили спрямо идеалнитѣ профили на равновесие на рѣкитѣ Вардаръ, Морава и Тимокъ, като на края се дава и единъ срѣденъ индексъ за височината на тѣзи профили. Трѣбва да се отбележи, че изчисляването на тѣзи срѣдни индекси не е направено по наученъ математиченъ пжтъ, чрезъ интегриране, а по доста примитивенъ начинъ, който огнема часть отъ стойността на работата.

Чрезъ изследване разликата между единъ конформенъ на идеалния профилъ на равновесие профилъ, (който може да се получи, като височинитѣ на идеалния профилъ се умножатъ съ срѣдния индексъ на височината) и действителния профилъ Йовановичъ смѣта, че може да се установи, да се „диференцира“, както той се изразява, влиянието на геологията, като въ сжщностъ се разбираатъ петрографскитѣ отношения. Следъ това чрезъ една доста остроумна процедура Йова-

новичъ числено пресмѣта и влиянието на първичния релефъ и последующитѣ тектонски движения. Най-после може да се диференцира и влиянието на една евентуална промѣна на дебита въ миналото. Въ края на третата глава е направенъ по посочения начинъ генетиченъ анализъ на надлъжнитѣ профили на Вардаръ, Морава и Тимокъ, съ цель чрезъ конкретни примѣри да се освѣтлятъ таоретичнитѣ разсждения.

Четвъртата глава засѣга възможността за генетично сравняване облика на надлъжнитѣ рѣчни профили. За примѣръ можемъ да вземемъ сравнението на потенциалната ерозивна енергия на Вардаръ, Морава и Тимокъ, които се отнасятъ както 3.245:1.368:1.587. И тъй като потенциалната енергия била функция на първичния релефъ и степенъта на развитие на профила, разликата могла да се обясни само съ това, че Вардаръ спада въ Бѣломорския басейнъ, а другитѣ две рѣки — къмъ Черноморския басейнъ. А последниятъ билъ образуванъ презъ „Неогена“, докато Бѣломорскиятъ басейнъ билъ съвсемъ младъ — отъ „Дилувиума“. Поради това Вардаръ още не могълъ да се приближи толкова до идеалния профилъ на равновесие, колкото другитѣ две рѣки. Цѣлото това твърдение показва слѣпо подчинение предъ остарѣлитѣ вече твърдения на Цвиича. Бѣломорскиятъ басейнъ не е по-младъ отъ Черноморския: недалеко отъ устието на Вардара се намиратъ тортонски морски наслаги, а северно отъ устието на сжщата рѣка ясно могатъ да се наблюдаватъ понтийски теригенни наслаги, донесени отъ стария Вардаръ. Презъ кватернера (наричанъ отъ Йовановачъ по старому „Дилувиумъ“) въ Бѣломорието сж ставали само локални промѣни, които най-много сж могли да предизвикатъ регресивна ерозия но не и появяването на съвсемъ нова рѣка отъ размѣритѣ на Вардара.

Въ последната, пета глава, сж дадени общитѣ резултати и заключението. Изтъква се преди всичко преимуществото на „сведенитѣ профили“, като се отива до тамъ, да се отрича почти напълно употребата на метрични профили. Въ сжщностъ последнитѣ намиратъ доста голѣмо приложение. Построяването имъ е необходимо, на примѣръ, когато трѣбва да се изследва действието на регресивната ерозия. Следъ това Йовановичъ изтъква, че съ помощта на генетичния методъ може да се дойде до едно ново схващане за ерозия, което се приближава много повече до схващанията на Хетнеръ, отколкото до схващанията на Гъзи, които смѣтатъ, че ерозията се управлява изключително отъ долния ерозионенъ базисъ. И авторътъ смѣта за нужно да подчертае, като новъ изводъ отъ неговитѣ теоретични разсждения, че „долната абсолютна ерозионна база е самиятъ профилъ на равновесие, а не морското ниво или устието“ (стр. 236). Първата часть на това твърдение е вѣрна, но като се има на умъ, че положението на профила на равновесие е въ зависимостъ отъ полжението на устието, излиза въ края на краищата, че долниятъ ерозионенъ базисъ е все пакъ устието на една рѣка, респективно морското ниво.

Струва ми се, че най-важниятъ изводъ отъ генетичния разборъ на надлъжнитѣ профили е заключението, че при изследване на рѣчни

тераси трѣбва да бждемъ особено внимателни. Различни влияния (разлики въ фазата на еволюция, разлики въ първичния релефъ, въ количеството на протичащата вода и въ петрографския и геоложки съставъ, както и различия въ характера на хоризонталното премѣстване на устието) могат да предизвикатъ такива голѣми различия въ синхронични тераси, че ние да не можемъ да установимъ съ обикновени срѣдства, че тѣ сж наистина синхронични. На това предупреждение трѣбва да се погледне сериозно. То ни налага да държимъ много на изучаването абразионнитѣ тераси, за които предупреждението не се отнася, и които поради това могат да се взематъ като контролни мѣрки.

Макаръ въ цѣлата работа на Йовановича да има много увлѣченія и доста пресилени изводи, важното е, че той наистина дава една нова метода, която въ повечето случаи потвърждава резултатитѣ, добити по други пжтища. А за геоморфологията това е отъ значение, като се знае, че въ нея хипотетичнитѣ построения играятъ много важна роля. А знайно е, че една хипотеза става толкова по-приемлива, колкото повече доводи бждатъ приведени въ нейна полза. Тъкмо съ огледъ на това трѣбва да се оценява и труда на Йовановичъ.

Дим. Ярановъ

Боривоје Ж. Милојевић. Високе планине у нашој Кралевини. Београд, 1937. (Посебна издања Географског Друштва у Београду) In-8°, 459 стр., 70 профила, скици и карти въ текста и 16 фотографии въ отдѣлни приложения.

Този обемистъ трудъ на Б. Милоевичъ, професоръ по география въ Бѣлградъ, е раздѣленъ на два дѣла: общъ и специаленъ. Въ първия сж дадени общитѣ изводи, а въ втория дѣлъ сж разгледани поотдѣлно тѣзи високи планини, които до сега не сж били обектъ на специална по-малка или по-голѣма студия отъ сжщия авторъ. При това като критерий за висока и низка планина авторътъ е избралъ единъ наистина много типиченъ белегъ — наличността или отсъствието на ледникови форми, които придаватъ на планинитѣ, кждето се явяватъ, алпийски видъ.

Първитѣ 112 страници отъ общия дѣлъ сж посветени на общитѣ черти въ релефа на високитѣ планини въ Югославия, при което първо се дава въ груби линии геоложкиятъ съставъ и тектониката на главнитѣ високи планини. По отношение на тектониката и орографското имъ положение авторътъ ги дѣли на три: алпийски високи планини, които се намиратъ въ Словенско, динарски високи планини въ Босна, Херцеговина и Черна Гора и „шарско-родопски“ високи планини, къмъ които причислява македонскитѣ високи планини: Шаръ, Мокра и Перистеръ. Следъ това е разгледанъ преглациалния релефъ на високитѣ планини. Споредъ Милоевичъ той не се е отличавалъ много отъ релефа на по-низкитѣ днешни планини въ Югославия. Въ следващата глава най-подробно сж разгледани ледниковитѣ следи, и то първо циркуситѣ, въ които често пжти се забелязватъ до четири

стжпала, които според Милоевич свидетелствували за многократно заледряване. Тѣ биха могли да се обяснят обаче и по други начини. Следъ циркуситѣ сж разгледани ледникови корита, много отъ които сжщо така иматъ стжпаловидна форма. Поради това Милоевичъ смѣта че и по тѣхъ може да се сжди за многократно заледряване, което по моя преценка не е абсолютно сигурно. Въ третата часть на сжщата глава сж разгледани най-после и моренитѣ, ледникови наноси, както и нѣкогашната височина на снѣжната граница. Налага се да се отбележи, че най-голѣмиятъ дефектъ на цѣлия трудъ е несъмнено твърде примитивниятъ начинъ, по който е опредѣлена нѣкогашната снѣжна граница. Тя е изчислена като „срѣдна между височината на моренитѣ и височината на оградата на циркуситѣ.“ Когато пресмѣтането става по този методъ за снѣжната граница се получава величина, която е толкова по-малка отъ действителната нѣкогашна снѣжна граница, колкото ледникътъ, който е оставилъ моренитѣ, е билъ по-дълъгъ. Отъ това следва, като се знае, че въ по-севернитѣ дѣлове на Югославия ледницитѣ сж били по-развити, че за тѣзи части добититѣ отъ Милоевича стойности ще да сж по-малки отъ действителнитѣ и че следователно наклонътъ на снѣжната граница къмъ северъ не е билъ толкова рѣзъкъ, колкото ни го дава този авторъ.

Втората глава е посветена на климата и гидрографскитѣ отношения въ високитѣ югославски планини, а третата глава ни представя положението на растителнитѣ пояси въ тѣзи планини. Въ четвъртата глава се разглежда „културата и населението“ на сжщитѣ планини. При това авторътъ ни занимава първо съ стопанското използване на гората, а следъ това — съ използването на високопланинскитѣ пасища, при което сж разгледани най-подробно разнитѣ видове пастирски сезонни преселвания. Това е, може да се каже, първиятъ опитъ да се разгледа сбито но всестранно цѣлиятъ комплексъ отъ въпроси, свързани сж сезоннитѣ емиграции. Въ края на сжщата глава се разглеждатъ и причинитѣ, поради които този начинъ за използване на високопланинскитѣ пасища западна толкова много презъ последнитѣ години. Освенъ новопрокаранитѣ политически граници следъ Балканскитѣ войни, доста били допринесли за този упадъкъ и нѣкои други обстоятелства, на първо мѣсто разпадане на задругитѣ, които сж преставяли нѣщо като кооперации, които по-лесно сж се справяли съ твърде сложната процедура около тѣзи преселвания. За тѣхното свободно извършване препятствува напоследъкъ и обстоятелството, че много отъ земитѣ, които по-рано се използваха въ низинитѣ като зимна паша, сега сж разорани и се използватъ за земедѣлие. Следва единъ много интересенъ прегледъ на пжтищата презъ високитѣ планини, следъ което сж разгледани селищата, като при това сж изтъкнати нѣкои много интересни промѣни, които ставатъ съ съвременнитѣ жилища на скотовѣдцитѣ. Единъ общъ прегледъ върху населението на високитѣ планини и значението на планината за неговото запазване приключва общия дѣлъ на разглежданата работа. Специалниятъ дѣлъ засѣга поотдѣлно високитѣ планини въ Югославия.

Този трудъ на проф. Милоевичъ е първи по рода си не само въ югославската, но дори и въ свѣтовната географска литература. Дори нѣмските географи, които толкова много теоретизиратъ върху нуждата отъ създаване на сравнително странознание (Vergleichende Länderkunde), не сж ни дали до сега такава хубава сравнителна студия.

Дим. Ярановъ

Д-ръ Ив. Кр. Мирски, майоръ отъ Географския институтъ, Топография за всички. Книжка 4 отъ „Общодостъпна картографска библиотека“. София, 1938 г., 127 стр.

Първитѣ три книжки отъ тази наистина общодостъпна и сжщевременно много полезна библиотека бѣха вече рецензирани въ миналата книга на Известията, при което и тритѣ книжки бѣха много умѣстно похвалени и препоржчани. Не по-малко похвали и още погорещи препоржки заслужава и новата четвърта книжка, написана отъ редактора на библиотеката, г-нъ майоръ д-ръ Ив. Мирски, Това е едно ръководство по топография, озаглавено съ пълно право „Топография за всички“.

Въ първата глава е разгледана топографската карта, като преди всичко е посочено какъ се чете по нея. Дадени сж при това всички условни знаци, които личатъ по новата топографска карта на България. Това е голѣмо преимущество на книгата, тъй като тѣзи знаци въ доста случаи се отличаватъ отъ тѣзи, които сме свикнали да виждаме по старитѣ топографски карти. Особено важно е и обстоятелството, че сж дадени упжтвания за начина, по който се използвава планкватратната мрежа върху новата топографска карта. Не трѣбва да се забравя, че относно начина, по който се използва този съвсемъ новъ елементъ въ нашата карта, има специална книжка отъ „Картографската библиотека“. Въ края на сжщата глава сж дадени и указания за начина, по който трѣбва да си служимъ изобщо съ картитѣ.

Втората глава, въ която се разглежда въпроса за рационалното използване на аерофотоснимката, представя интересъ главно за военнитѣ и затова нѣма да се спирамъ на нея.

Третата глава, въ която сж дадени обстояни указания за начина, по който може да се направи бърза окомѣрна снимка, е особено ценна за географитѣ, геолозитѣ, както и за учени отъ нѣкои други клонове на науката, на които често пжти се налага да направятъ такава снимка на единъ малъкъ участъкъ за да могатъ да локализируютъ по-добре обектитѣ, които изучаватъ. Авторътъ много нагледно е посочилъ какъ въ нѣкои случаи може само съ моливъ, линейка и компасъ въ ржка да начертаемъ доста добра карта на една по-малка мѣстность, въ който случай ставаме така да се каже независими отъ топографската карта, която понѣкога е съ мащабъ много дребенъ за нашитѣ нужди.

Въ четвъртата глава сж дадени кратки упжтвания за способа, по който се рисуватъ перспективни скици.

Книгата завършва с един преглед на топографските карти на България и на съседните ѝ страни. Това е един много умъстен показалец, защото не рѣдко човѣкъ, като не знае че има нѣщо по-добро и по-подходяще за неговите нужди, се задоволява и сѣ използваването на карти сѣ не много удобни размѣри и масщаби.

Съ тѣзи многобройни данни, сѣ които книгата на майоръ Мирски избилствува, тя се налага като абсолютно необходимо ржководство за всѣки, който борави по една или друга причина сѣ топографска карта. Книгата се налага на географите още повече като настолно ржководство особено сѣ указанията по изработване на окомѣрни снимки и перспективни скици, както и сѣ прегледа на съществуващите топографски карти за балканските държави. Препорччвамъ книгата абсолютно на всички. Това е една топография наистина за всички.

Дим. Ярановъ

Бакаловъ, Д., Основи на синоптичното предсказване на времето. Дирекция на въздухоплаването — Служба за времето, формуляръ III/1938 г., стр. VI+248, 8^о, черт. 99, приложения 5. София 1938.

Динамичниятъ принципъ при обяснение метеорологичните явления и синоптичниятъ методъ, които сж легнали въ основата на съвременната предсказна метеорология и аерологията оставатъ сѣкашъ се още чужди за не строгия специалистъ, макаръ и да сж добили въ последно време вече едно огромно практическо приложение. Предложениятъ трудъ на Д. Бакаловъ, ако и написанъ сѣ огледъ на нуждите на Службата за времето при Въздушните на Н. В. войски, се явява много навреме за да запълни въ това направление празнотата на нашата съществуваща метеорологична литература.

Книгата е раздѣлена на деветъ глави, отъ които първите две I. Движение на въздуха и II. Основи на атмосферната термодинамика, сж по-скоро едно допълнение, въ което сж разгледани отдѣлни теоретични въпроси нѣмащи непосредствена връзка сѣ чистата синоптика; така напр. въздушните токове — конвергентни и дивергентни точки и линии, атмосферна циркулация, адиабатични процеси, графици на Stüve, Refsdal и пр.

Въ глава III. — Въздушна маса — е дадена класификацията на въздушните маси сѣ географските области — тѣхни източници (по Schinze) и така наречените консервативни елементи, които ги характеризиратъ и по които могатъ да се разпознаватъ.

Глава IV. — Тропосферни фронтове — ни запознава подробно въ нѣколкото подѣла (фронтове и фронтални маси, фронтални смущения, строежъ на циклона — топъл и студенъ фронтъ, земноповърхни влияния върху фронталните смущения и пр.) сѣ различните положения на раздѣлителните повърхнини — фронтвете, които се получаватъ между отдѣлните въздушни маси при движението имъ и които донасятъ промѣните на времето.

Въ глава V. — Типове време — авторът привежда типове време по Schinze (въ зависимост от движението на въздушните маси и разположението на фронталните линии) и ги съпоставя съ известният пжтица на циклонитъ на v. Bebbeg'a.

Глава VI. — Синоптична аерология — ни запознава накратко съ най-новия дѣлъ отъ синоптиката, именно съ метеорологията на високата атмосфера — аерологията (синоптичната аерология), съставянето на аерологични карти и профили и изучаване качествата на въздушнитѣ маси посрѣдствомъ графикитѣ — тетаграми.

Глава VII. — Поле на налѣгането и отношението му къмъ движението на маситѣ и фронтоветѣ — ни дава по-специални познания върху изолиниитѣ (изобари (съ типовецѣ циклонични вълни по Petterssen) и изалобари (линиитѣ на еднаквитѣ барометрични вариации, които се използватъ въ синоптиката за предсказване предвижванията на фронталнитѣ линии и барични max. и min.).

Въ глава VIII. — Анализъ на синоптичнитѣ карти — авторът ни запознава съ начинитѣ за изготвянето на синоптичнитѣ карти и тѣхното обработване (анализъ), и въ глава IX. — Предсказване на времето съ съставяне диагнозата и извеждане на прогнозата за времето.

Поради това, че книгата е съставена въз основа на най-модерната литература по въпроса и е допълнена отъ личната практика на автора, тя се явява като отличенъ справочникъ. Макаръ и на мѣста нѣкои проблеми да оставатъ малко трудно разбираеми безъ една особена подготовка или пъкъ да изискватъ по-специално математическо образование, книгата представя наистина едни основи на синоптичното предсказване на времето, което съ своята постоянна промѣна влияе върху всестранната дейность на човѣка.

Д-ръ Л. Диневъ — Картографовъ

Климатътъ на София. 50 години метеорологични наблюдения въ София 1887-1937 (50 ans observations météorologiques à Sofia). Столична голѣма община, 142 стр., 4^о. София 1938.

Настоящиятъ юбилеенъ метеорологиченъ сборникъ, издаденъ по инициатива на Ц. М. И. и съ материалното съдействие на Софийската голѣма община въ лицето на кмета инж. Ивановъ, представя отъ себе си пръвъ по рода си сборникъ, който съ редицата научни статии, писани отъ специалисти, дава една добра представа за климата на гр. София. Метеорслогичнитѣ данни, получени отъ почти непрекъснати петдесетгодишни хомогенни наблюдения, сж легнали въ основата на статитѣ и въ заключенията на авторитѣ.

Първата статия отъ К. Т. Кировъ „Приносъ къмъ изучаване климата на София,“ започва съ нѣколко исторически бележки по създаването на Ц. М. И. Следъ това авторътъ разглежда температурния режимъ на София: срѣдни температури, ср. max., ср.

тип., ср. абс. max., ср. абс. min., ледени дни, лътни дни, тропични дни и тропични нощи, срѣдни петдневни температури, повръщане на студа, повръщане на топлината. Понататъкъ сж разгледани въпроситѣ: валежи, влажност на въздуха (абс вл., отн. вл., дефицит на насищането, еквивалентна температура), после нѣкои по-особени елементи — дни съ мъгла, дни съ слана, почвени температури.

К. Янковъ, въ статията си „Атмосферното налѣгане въ София“, разглежда подробно този въпросъ и то съ огледъ нуждитѣ на по-специалнитѣ и теоритични изследвания. Даннитѣ сж получени отъ една страна отъ истинскитѣ стойности на налѣгането (24-часови отчитания по барограмитѣ), отъ друга страна отъ редовнитѣ срѣдни (трипжти дневни) отчитания. Разгледанъ е годишниятъ и денонощень ходъ на атм. налѣгане, както и срѣдната му промѣнливостъ.

Отъ особенъ интересъ за географа се явява статията на К. Т. Кировъ и Д-ръ Л. Кръстановъ „Климатически колебания“ (Съ огледъ колебанята въ София). Нѣколко предварителни бележки ни въвеждатъ къмъ въпроса. Следъ това авторитѣ разглеждатъ температурнитѣ колебания въ София по методитѣ: 1. на прекъснатитѣ последователни периоди, 2. на подвижнитѣ периоди и то въ сравнение съ даннитѣ получени отъ Садово и Образцовъ чифликъ. Обърнато е внимание на срѣднитѣ годишни температури, на сезоннитѣ температури, на абс. екстремни и срѣднитѣ екстремни годишни температури, на абс. и срѣдни годишни амплитуди, като сж дадени и съответнитѣ диаграми за това. Общо заключение отъ 50-годишнитѣ данни е установяването на едно повишение на низкитѣ температури (затопяне) презъ зимния сезонъ.

Следватъ статиитѣ: на К. Т. Кировъ „Режимътъ на вѣтѣра въ София и неговото значение при въздушно-химическата отбрана“ (има чисто практическо значение), на Д-ръ Л. Кръстановъ „Прозрачността на въздуха въ София“ (Има динамоклиматично значение), на Р. Н. Калчева „Продължителността на слънчевото грѣне въ София (1897 — 1936)“ (Особено ценна съ сравнението направено съ даннитѣ получени отъ опитното земеделско поле при Горни Лозень), на Н. Геннадиевъ „Изпарението въ София“, на К. Т. Кировъ „Значението на Черновръшката наблюдателница при изучаване атмосферата надъ Софийското поле“, на Prof. D-g. C. Kassner „Erinnerungen an Spas Watzoff (нѣколко спомени за Спасъ Вацовъ, основател на Ц. М. И.)

Всички статии сж изпъстрени съ множество таблици, а нѣкои и съ диаграми, правѣщи ги съ това по-прегледни. Всичкитѣ иматъ кратки резюмета на френски и английски езикъ. Особено ценно е приложението на края, гдето сж помѣстени таблици съ срѣднитѣ месечни и годишни стойности на различнитѣ метеорологични елементи за 50-годишния периодъ. Съ този си богатъ материалъ сборникътъ действително заслужава вниманието на всѣки географъ.

Kosack, Dr Hans-Peter. Ein Beitrag zur Methodik der Bevölkerungskarten. Nationalitätenkarte von Bulgarien. Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin, 1937, № 9/10, стр. 348—372. Приложение една етнографска карта на България.

По повод на нашата рецензия на тази статия на Dr Kosack в Изв. на Бълг. геогр. д-во, кн. V, стр. 198 и 199, той ни изпраща следните обяснения:

1) Той (Dr Kosack) си биль послужил съ начина за изразяване върху карта на народности, гжстота на населението и пр. чрез точки преди нашия опитъ въ това отношение на Славянския географски и етнографски конгресъ въ София, 1936 г., когато статията му била вече готова, но била късно отпечатана въ Берлинъ.

2) За гагаузитѣ може би изречението му било двусмислено, но не смѣта, че тѣ сж османски турци, а — самобитенъ турски народъ.

3) Биль употребилъ за българомохамеданитѣ думата Reliktvolk само за тѣзи въ Северна България — въ Тетевенско, и то въ смисълъ не като остатъкъ отъ отдѣленъ отъ българитѣ народъ, а като остатъкъ отъ турскитѣ опити за денационализиране.

4) Броятъ на румънитѣ 69,000, който той биль посочилъ, биль приетъ и отъ нѣкои български автори.

5) Поставянето на картата му въ Бургаска околия повече точки за турцитѣ, отколкото трѣбва споредъ броя имъ, било печатна грѣшка.

6) Съ думата Mischvolk за македонцитѣ, той не искалъ да каже, че тѣ сж различенъ отъ българитѣ народъ, а че произхождатъ отъ различни български племена.

7) Недостатъкътъ на картитѣ му, че знацитѣ за българитѣ сж по-малки, отколкото тѣзи за другитѣ народности и, че не дава отдѣлна карта за българитѣ, както това прави за другитѣ народности, той обяснява съ прѣчки отъ технически характеръ, което, споредъ насъ, не е оправдано.

Ив. Батаклиевъ

Нѣкои нови карти на България. Следъ станалитѣ промѣни въ наименованията и административното дѣление на населенитѣ мѣста у насъ въ 1934 г. последва и едно бързо подмѣняване картитѣ на страната, които изведнѣжъ станаха стари. А, за да не се считатъ за стари, картитѣ, както и статистическитѣ помагала, трѣбва да претърпятъ по-чести издания. Въ бързината, обаче, да запълнятъ нуждитѣ вследствие на новитѣ измѣнения, картитѣ у насъ се издаватъ съ грѣшки, които сж вредни както при обикновеното ориентирание за разни цели, така и при обучението по география въ училищата. Много често обикновенната карта се използва за нанасяне върху нея и на знаци показващи състоянието и движението на най-различни нѣща, или ставатъ т. н. специални карти: исторически, стопански и пр. и пр. Независимо отъ цельта, обаче, която иматъ, тѣзи карти сж преди всичко географски и като така необходимо е да бждатъ географски вѣрни, макаръ и непълни. Много съставители и издатели на карти, издавани

у насъ, забравятъ този принципъ и пускатъ на пазаря карти съ груби географски грѣшки. Основата е географска и целта на специалната карта ще бжде напълно постигната, когато тя бжде издържана въ всѣко отношение.

При другия видъ карти, релефнитѣ, каквито сждо се изработватъ, се иска влагане и на известно майсторство, различно отъ това при плоскитѣ стенни карти. При последнитѣ, хоризонталитѣ, хипсометричнитѣ цвѣтове, щрихитѣ или сѣннитѣ, опредѣлятъ орографията и разположението на терена, но при първитѣ се иска по-голѣма географска култура, познаване топографската карта и анатомията на релефа и умение той да се предаде най-вѣрно и нагледно. Тукъ играе роля и вторъ масщабъ — вертикалниятъ, който трѣбва да се подбере съответно височиннитѣ отношения на представяната страна или областъ. Както при стеннитѣ карти, така и тукъ е необходимо подбиране на хубави цвѣтове и въобще подбиране на най-важния и интересенъ географски материалъ, тъй като на единъ релефъ или карта не може да се нанесатъ всички подробности.

Отъ стеннитѣ карти и релефитѣ издадени презъ последната 1938 г. ще отбележимъ следнитѣ.

1.) *Карта на борбитъ за освобождение и обединение на българския народъ. 1595—1919 г., мѣрка 1:600,000, съставилъ М. Ив. Седевъ.*

Това е една карта съ доста обемисто съдържание и условни знаци. Историческитѣ събития, изразени на картата съ различни знаци и цвѣтове се раздѣлятъ на две части: въстания и освободителни войни. При въстанията сж отбелязани всички селища взели участие въ тѣхъ, но се започва съ Нишкото въ 1841 г., когато заглавието сочи годината на Търновското въстание — 1595. Подъ селищата взели участие въ останалитѣ въстания сж отбелязани само годинитѣ, безъ специаленъ условенъ знакъ. Обаче, при даденитѣ въстания въ картата и селищата взели участие въ тѣхъ, лесно се чете това участие и величината на въстанията.

Въ втората часть — Освободителни войни — сж отбелязани съ съответни знаци и цвѣтове всички населени и други мѣста, където сж ставали важни боеве, а въ третата и четвърта глава сж дадени всички измѣнения на границитѣ, като почнемъ съ тия на Българската екзархия (1870 г.), та до Ньойския договоръ (1919 г.), съ диаграмно изобразяване голѣмината на България въ тѣзи граници. Липсватъ границитѣ на България, опредѣлени въ Цариградската конференция презъ декемврий 1876 г.

До тукъ историческата карта е ясна, прегледна, и е ценно помагало по история, но географската страна на картата е занемарена. Така, много рѣки не сж изтеглени по коритата и до изворитѣ си (Тополница, Стрема, Тунджа и др.), затова и много селища не сж на мѣстата си по тѣхъ (Копривщица, Клисуря, Калоферъ и др.) Картата страда и отъ празнота въ надписи и географски знаци. Общиятъ ефектъ, обаче, отъ картата е добъръ и тя може да служи като помагало или за справка по история на Третото българско царство,

2.) *Историческа карта на България отъ Санъ-Стефано до Ньойи (1878—1919), мърка 1:1.000,000 съставили В. Миковъ и Ив. Орманджиевъ.*

На нея сж нанесени всички граници на България презъ Третото царство, съ по-важни дати означени на съответни мѣста и диаграмно изразяване голѣмината имъ въ кв. клм. споредъ различнитѣ договори за миръ. И тази карта е исторически вѣрна и добро помагало за работата въ училищата, но географски е сжщо не издържана. Колорирана съ почти неупотрѣбямъ цвѣтъ, въ нея сж допуснати доста грѣшки, дължащи се пакъ на малко внимание къмъ основната работа при издаването на каквато и да е карта — преди всичко географски вѣрна и после специална. И тукъ се срѣщатъ недовършени рѣки (Огоста, Искъръ, Тополница и др.), неправилно означени селища (Мелникъ, Червень-брѣгъ и Трѣвна сж градове, а не села) и др. Все пакъ, такива карти, които често се използватъ и отъ чужденци и съ яркитѣ си граници подчертаватъ идеалитѣ на България предъ тѣхъ, използватъ се и въ училищата, сж отъ голѣма полза, и въ политически моменти като настоящитѣ, тѣхното разпространение е оправдано.

3.) *Релефна карта на царство България, хоризонтална мърка 1:800,000, релефна—1:150,000, съставили Ант. Диневъ и синъ — Ст. Загора.*

Релефътъ обхваща всички български земи въ границитѣ на Санъ-Стефанска България, които сж нанесени, освенъ това и релефъ на Рила въ мърка 1:400,000 (респ. 1:100,000). Съ доста добре изработени скулптурни форми и цвѣтове сж изразени всички форми, разбира се генерализирани. Една колкото трудна работа, толкова и полезна за нагледното обучение по география на България. Представата, която се добива отъ релефна карта е по-друга отъ тази при стеннитѣ. Но и тукъ подирането на главния географски материал, поради трудността при нанасянето и надписването му, е важна страна на релефа. Авторитѣ сж пренебрегнали нѣкъде важни географски елементи предъ дребнитѣ. Така, на релефа не сж нанесени главни пжтищни артерии като София — Петричъ, Ботевградъ — Вратца — Видинъ и др., а е нанесено шосе Красново—Копривщица, което е само лошъ коларски пжтъ. Не трѣбва единъ областенъ градъ като Вратца да се оставя безъ никаква шосейна връзка. Необходимо е поне всички градове, които обезателно се нанасятъ, да се свързватъ съ подробности. Успокоителната страна и тукъ е, че грѣшкитѣ могатъ да се изправятъ при всеки отдѣленъ екземпляръ.

4.) *Релефна карта на Пиринъ, мърка 1:100,000 за планимерията и 1:50,000 за алтиметрията, изработилъ С. Поповъ—Варна.*

Релефътъ е изработенъ по картата на Н. Louis. Той е оставилъ, обаче, за южна граница на сжщинския Пиринъ Папазчаирската седловина, а въ сжщностъ това е Парилската (липсва въ релефа). Ще се спремъ на друга една грѣшка, за която обърнахме своевременно вниманието на автора и която въ новитѣ релефи е изправена. Тази грѣшка често се повтаря. На Предѣла бѣше нанесена бифуркация,

която, обаче, е рѣдко явление тукъ и сѣществува само за кратко време при силни и поройни дѣждове по Джинджерияшкия наносенъ кѣжелъ.

Като картографско изпълнение релефътъ е ефектенъ и нагледенъ, но може да се очаква още: да изразятъ езерата релефно, а не картно; да се засили трапецивидната форма въ горната частъ на долините; да се моделиратъ по изразително наносните кѣжели. Като се нанесатъ и туристическия хижи, които сѣ важни въ всѣко отношение за обекти като Пиринъ и Рила, релефътъ на Пиринъ ще бѣде единъ голѣмъ приносъ къмъ релефното дѣло у насъ и ще служи за по-подробно изучаване на България по ландшафти.

Ат. Алексиевъ

В. Лулчевъ — Пулековъ — Водачъ за градъ Копривщица и околноститѣ му. София 1938 г. 160, 114 стр.

Авторътъ, както той самъ заявява, въ началото, се е старалъ да даде всички данни, които могатъ да послужатъ за разглеждането на Копривщица и околноститѣ ѝ, отъ историческа, географска, стопанска и художествена страна. Посочени сѣ и данни за културнитѣ прояви на копривщеници. Книгата почва съ кратъкъ исторически прегледъ на града (възникване, развитие, стопанско процѣвтаване и културна и политическа дейность).

Особено внимание авторътъ е обърналъ на възникването на града. Споредъ него и неговия дѣдо Хр. В. Пулековъ — Копривщица възниква следъ падането на България подъ турско робство. „Останки отъ благородни български фамилии (вѣроятно и болярски) дошли отъ старитѣ ни столици, прѣснати изъ балканитѣ, търсящи закрила, промѣнили имената си, се приютили най-сетне въ пазитѣ на китното и добре запазено Сръдногорие“. Авторътъ дори посочва, че пѣтътъ на това преселение е било отъ Търново, презъ Ловчанска епархия, Златишкия балканъ — къмъ Сръдна-гора. Доказателство за това си твърдение той търси въ обстоятелството, че голѣмитѣ синове, които даде тоя градъ, не могатъ да бждатъ само деца на овчари и еснафи.

Насъ ни се струва, че това предположение е твърде фантастично и продиктувано отъ локаленъ патриотизъмъ. Многого и достойни синове, които Копривщица даде на българското възраждане, стопанство, култура и политически животъ се обяснява съ географското мѣсто на тоя градъ, което пѣкъ обусловя неговото скотовѣдство, занаятчийство, търговия и вследствие на тѣхъ и привилегированото положение, което копривщеници сѣ имали въ турската империя.

Колкото се отнася до обстоятелството, че града се е създадъ отъ околнитѣ колибарски селища, това е много правоподобното. Така е възникналъ не само градъ Копривщица, но и всички наши балкански градчета.

Отъ стр. 20 нататъкъ авторътъ посочва какъ най-добре може да се разгледа града, като дава отдѣлнитѣ махали по-забележителни къщи и интересни околности.

На стр. 47 и сл. е отпечатанъ списъка на заслужилитѣ за отечеството копривщеници (70 възрожденци, 7 четници въ Освободителната

война, 11 общественици и политици, 10 дипломати и придворни, 76 висши военни, 130 професори и учители, 15 артисти и писатели, 20 журналисти, 38 лѣкари, 15 сѣдии, 135 дарители и др.

Чете човѣкъ тия дълги редици отъ имена и се удивлява, че единъ малъкъ градецъ, скътанъ въ пазвитѣ на Сръдногорието, е далъ въ продължение на единъ вѣкъ толкова много достойни синове на нашата родина.

Книгата на Б. Л. Пулековъ е спретнато издание. Всѣки, който я прочете, ще се почувствува малко повече българинъ. Тя е и една необходимостъ, за оня, който отива на екскурзия въ Копривщица.

Станю Петровъ

Презъ Полша — Сборникъ статии. София 1938 год. 8-о. 172 стр.

Презъ пролѣтътъ на 1937 год. директори, учители и ученици отъ софийскитѣ, пловдивскитѣ, търновскитѣ и варненскитѣ гимназии направиха екскурзия изъ Полша, съ цель да се допринесе нѣщо за опознаването и културно сближене между двата братски народа. По тоя случай участваващитѣ въ нея директори и учители сж изложили впечатленията и проучванията си въ спретнатъ и хубавъ като издание сборникъ, озаглавенъ Презъ Полша, въ който сж помѣстени редица интересни статии.

На първо мѣсто е статията на Ив. Аркчиевъ — Въ братска Полша. Отъ географско естество сж следнитѣ статии: Полша и морето отъ А. Разбойниковъ; Полша отъ М. Кузманова; Кратъкъ стопански прегледъ на Полша отъ К. Владова; Градътъ на бѣлото злато — Величка отъ Г. Марковски; Стопански връзки между България и Полша отъ 1919 до 1936 г. отъ Ст. Петровъ; Историческата сѣдба на поляци и българи отъ Ан. Цвѣтковъ; Градътъ на старина и предания — Краковъ отъ Ал. Балабанова; Презъ Полша отъ Б. Божиковъ и др.

Книгата се чете увлѣкателно. Въ нея всѣки географъ ще намѣри нѣща отъ географията и историята на Полша.

Станю Петровъ.

Странски, Стефанъ Ст., преподавателъ при Пловдивския учителски институтъ. Географски статистически атласъ (Наръченъ справочникъ). Пловдивъ 1938 год.

Отдавна се чувствува у насъ нуждата отъ единъ статистически атласъ, който да съдържа географски и статистически данни отъ всички страни въ свѣта. Наистина у насъ сж разпространени чуждестранни атласи, отъ които се ползватъ нѣкои учители, но на български езикъ за мнозинството учители въ гимназиитѣ и прогимназиитѣ такъвъ нѣма понастоящемъ. И ето Ст. Странски идва да запълни тая нужда.

Географско-статистическиятъ атласъ на Ст. Странски е въ голѣмъ форматъ съ 75 стр. Къмъ него сж приложени 7 карти — 6 на континентитѣ и 1 на България. По-голѣма частъ отъ атласа е опре-

дѣлена за статистическите данни за всички страни по земята, а по-малката част е отдѣлена за тия на България. Както се съобщава въ предговора за съставянето на атласа, авторът е използвал следните източници: 1) Geographisch-statistisches Handbüchlein — Dr. Alois Fischer, Wien 1936; 2) Annuaire statistique de la Société des Nations, 1936—37 — Genève; 3) Статистически справочникъ по экономической географии — М. Б. Вольфъ и В. С. Куитъ, 1934; 4) Статистически годишникъ на царство България, 1936 г. — София, и др.

Въ началото на атласа сж дадени данни: за земята, население, раси, народности, езици, религия и нѣкои нови факти.

Отъ стр. 8 до стр. 37 сж дадени сведения за всички държави: държави и държавна форма, държавни глави, площъ, количество на населението, главни градове, монети, по-важни продукти и външна търговия.

Отъ стр. 38 до стр. 43 сж дадени сведения за географското положение на България, границите и повърхността ѝ, главни върхове въ българските планини, по-главни български рѣки и езера и блата.

Отъ стр. 44 до стр. 67 сж дадени таблици за цѣль свѣтъ. Тукъ влизат данни върху населението, земедѣлието, скотовѣдството, минералните богатства, индустрията, съобщенията и търговията на отдѣлните страни. Всички данни въ тия таблици сж дадени сравнително. Тукъ сж помѣстени и две таблици за България: 1) женидби, раждания, умираия и естественъ прирастъ на населението въ България и 2) градско и селско население въ България.

Отъ стр. 68 до края сж дадени таблици за България: 1) население, 2) посѣви, ливади и трайни и насаждания, 3) кооперативно дѣло, 4) млѣкопреработване, 5) ловъ, 6) търговия — вносъ, 7) цени на едро и индекси 8) износъ.

Както се отбеляза още въ началото, този атласъ се явява временно и има доста добри страни. Но трѣбва да се добави, че той има и нѣкои недостатѣци. Напримѣръ: нѣкои таблици за България сж вмъкнати въ таблиците за свѣта, което прави атласа непрегледенъ. Въ таблиците за мѣрките и теглилките нѣкои сравнения не сж пълни. Авторътъ буквално е препечаталъ голѣма частъ отъ статистическите таблици, безъ да се е постаралъ да ги преработи. А това дава на труда му повече преводенъ характеръ. Всичко това не би много понижило книгата на Ст. Странски, ако не бѣше невнимателното и погрѣшно преписване на нѣкои данни отъ източниците, отъ които той се е ползвалъ. Отъ статистическите атласи се иска абсолютна точност и вѣрност. Дори печатните грѣшки въ текста и числата трѣбва да сж показани въ края на книгата. На стр. 49 числото на производството на памукъ въ Япония въ 1935 г. не е вѣрно; на стр. 53 числото на производството на жито въ 1935 г. въ Америка сжщо не е вѣрно; по-нататѣкъ, не сж вѣрни: на страница 55 числото на свѣтовното производство на жито въ 1935 г. числото на производството на оризъ въ сжщата година; на 63 стр. числото на свѣтовното производство на стомана въ 1935 г., а данните за чугунъ и стомана на сжщата страница за Великобритания сж поставени въ реда на Шве-

ция; на сжщата страница даннитѣ за злато на Румъния сж поставени на реда за Норвегия. Нѣкои отъ сборовѣтѣ на вносъ и износъ (стр 65) сжщо не сж вѣрни. При провѣрка на всички числа и сборове, което е една огромна работа, сигурно ще се откриятъ още много грѣшки.

Приложенитѣ карти на края на атласа сж обикновени учебни-карски карти и тѣ не ще могатъ да допринесатъ никаква полза на учителя, който има нужда отъ по-голѣми и по-подробни карти.

Дано при второ издание на атласа бждатъ избѣгнати тѣзи грѣшки и недостатъци.

Станю Петровъ

Molloff, Janaki, Die sozialökonomische Struktur der bulgarischen Landwirtschaft. — Wilhelmy, Herbert: Hochbulgarien I.

In den „Petermanns Geograph. Mitteilungen“, Heft 2, 1939, findet sich auf S. 68 eine Erwiderung von der Schriftleitung auf die Bemerkung in meiner Besprechung über oben genanntes Buch von Wilhelmy, die in den Mitteilungen der Bulg. Geograph. Gesellschaft (Bd. V, 1937, S. 200) gedruckt wurde. In dieser Erwiderung behauptet die Schriftleitung, dass Sie den Druck meiner Besprechung nicht abgelehnt hat, sondern ich habe selbst dieselbe in meinem Schreiben von 22. Februar 1938 zurückgezogen, nachdem mir ein von Wilhelmy verfasstes Schlusswort zur Kenntnis gegeben wurde. Zur Richtigstellung des Sachverhalts muss gesagt werden, dass ich meine Besprechung zurückgezogen habe, weil die Schriftleitung mir in seinem Schreiben vom 15. Februar 1938 das Folgende erfordert hat: 1) Veränderung der Besprechung, 2) Seiner Druck soll einige Monate vertagt werden und 3) Wilhelmy soll das Schlusswort haben. Diese Bedingungen nennt man bei uns Ablehnung.

Iv. Batakliiev

Монеджикова, А. „Парижъ презъ вѣковетѣ“. София 1938, малка 8-о, 328 стр., цена 40 лева.

Нашата ревностна географка, г-жа А. Монеджикова, е имала хубавата идея да ни опише Парижъ, първиятъ културенъ центъръ на Европа отъ ново и най-ново време, следъ голѣмия интересъ, който той възбуди съ международното изложение, станало въ него презъ 1937 г. Ако и книгата да има повече исторически характеръ, тя представя интересъ и за географитѣ. Авторката започва описанието на Парижъ отъ острова на Сена съ Notre-Dame de Paris, гдето е зародишътъ на града, следъ което развежда читателя изъ всички забележителности на свѣтовния градъ (Музеятъ Лувъръ, Айфеловата кула и Марсовото поле, Сорбоната и пр.), като завършва съ прочутитѣ гробища Père Lachaise.

Ив. Батаклиевъ

Крумъ Кънчевъ. Нашето Черноморие. Варна, 1938 г. 8°, 216 стр. Ц. 50 лв.

Въ българската книжнина има много пжтеописателни трудове. Тѣхниятъ брой постоянно, ако не и много бърже, расте. Между тѣхъ по-голѣма е редицата ни описанията на чуждитѣ страни. Тѣ задър-

жатъ вниманието ни, както чрезъ природнитѣ си забележителности, така и чрезъ новитѣ люде, които виждаме тамъ, съ тѣхнитѣ особености въ личния или общественъ животъ. Виденото или преживѣното неволно ни напътва къмъ сравнения съ родната земя и нейнитѣ обитатели. Отъ подобни успоредици могатъ да се извлекатъ ценни поуки, стига горчилката на българското подценяване да не е отровила изцѣло душата ни. Значението, което иматъ описанията на други страни би могло да бѣде голѣмо, ако наблюдателно око може да извлѣче характерното и поучителното.

Още по-голѣма стойностъ за насъ като българи иматъ обаче описанията на многобройнитѣ покрайнини на отечеството ни, въ които живѣе българскиятъ народъ. Единенъ чрезъ своя езикъ, историческо развитие и традиции, неговиятъ животъ протича всрѣдъ различна природна срѣда, която обуславя поминъка му, облика на жилищата и селищата му, а до голѣма степенъ влияе и върху духовния му животъ. Както тая природа, така и обитаващитѣ недрата ѝ наши сънародци, се нуждаятъ отъ люде съ наблюдателностъ, познания и вдъхновена речъ, които да могатъ да изобразятъ всичкитѣ имъ засебености. Но понеже подобни творения, ако се сѣди отъ досега направеното, не сж много, ние трѣбва радушно да приветствуваме всѣки новъ приносъ отъ тоя родъ.

Книгата на Крумъ Кънчевъ описва единъ край отъ нашето отечество, важенъ отъ геополитично и държавно гледище, понеже граничи съ ширинето на Черно море. И по-рано тоя роденъ кжтъ е привличалъ перото на български писатели. Първо по време изъ между тия описания, та и най-голѣмото до сега, е това на Антонъ Страшимировъ — Български черноморски брѣгъ, печатано въ сп. „Нашъ животъ“, год. I (1901). Тоя трудъ на Страшимирова, съ допълнително обнародванитѣ му части, засѣга нашето Черноморско крайбрѣжие само между носъ Емине и градъ Созополъ¹⁾.

К. Кънчевъ си е поставилъ по-широки задачи. Той започва съ съ романтичния носъ Калиакра, който сега се намира въ поробена Добруджа и свършва съ най-южното село на нашето приморие — Резово и съ Резовската рѣка. Въ 39-тѣ глави на съчинението си, той е засегналъ както природни дѣлове [Калиакра, Дългиятъ пѣськъ (Узунъ кумъ), Варненското езеро, рѣка Камчия, носъ Емона, Бургаскитѣ езера, носъ Св. Анастасия, Медни връхъ (Бакърлъкътъ), островъ Св. Кирилъ, островъ Св. Иванъ, Царева рѣка (Ропотамо), Маслиновъ носъ (Зейтинъ борунъ) и др.], така и селища [село Царево, Варна, село Галата, село Бѣла, село Обзоръ, Несебъръ, Поморие, Бургазъ, село Свети Никола, Созополъ, Приморско село (с. Приморско), Царево (Василико), Ахтополь, село Синьоморець, село Резово] или пъкъ люде забележителни съ нѣкоя поминъчна особеностъ (Ловци на делфини), религиозни вѣрвания (Старовѣрци, Огнеходци) и др.

¹⁾ За подробности вж. Г. Гунчевъ, Антонъ Страшимировъ като географъ и народоведъ. Сборникъ Антонъ Страшимировъ. Личностъ и дѣло. София, 1931 г. стр. 30.

Изложението на Кънчева не представя суха пжтеводителна материя. Безъ да следва опредѣленъ редъ въ описването, той дава изобилень географски материалъ, изпѣстрень съ легенди и исторически сведения, и провидимъ презъ воала на личнитѣ преживелици и преценки на автора. Ако книгата се чете като научно-популярна творба, тя се следи съ интересъ отначало и до край. Отнесемъ ли се обаче къмъ нея като къмъ художествена творба, нашето внимание скоро започва да дава признаци на умора, защото Кънчевъ не е успѣлъ да намѣри навсѣкжде нови образи и нови слова, съ които да облече сходнитѣ въ основата си природни красоти на нашето Черноморие. Емоционалното имъ въздействие върху поетичната му природа се изразява преди всичко въ повишень езикъ, въ стихийна обичъ къмъ родната земя и родното море. Това родолюбие обаче го така увлича, че той сгжстява багритѣ и изпада на мѣста въ самохвалство, толкова за него сж единствени, неповторими и прочие, нѣкои особености на тоя родень кжтъ. Тѣзи негови увлечения сж единъ недостатъкъ отъ географско гледище, отъ каквото преди всичко ние преценяваме тоя трудъ. Географътъ трѣбва да знае относителното, да работи съ масщабъ, който е нагоденъ не само за своята, но и за другитѣ страни.

Следвайки примѣра на по-стари наши писатели, които описвайки родната земя, сж се стремили да използватъ колкото е възможно по-добре словната съкровищница на българския езикъ, Кънчевъ се е старѣлъ да избѣгва, на много мѣста, чуждитѣ. За археоложко дружество, той употребява старинарско или древноведско дружество, за туристическо дружество—излетачно дружество, вмѣсто морски курортъ той казва морелѣчище. Освенъ тия у него срѣщаме други думи като електроизточникъ, дългопазенъ (консервиранъ) зеленчукъ, околностъ вмѣсто хиндерландъ (по-добре е да се казва задземие), самоходни (=автомобилни) съобщения, общностъ (=кооперация), книгосбирка (=библиотека) и др.

Това тѣй похвално усърдие за по-чистъ български езикъ, той проявява и по отношение на земеписнитѣ имена, та дори и по отношение на имена на риболовни уреди, на риба и пр. Въ увлечението си да се премахнатъ географскитѣ имена у насъ отъ чуждѣ произходъ, той стига до крайности. Кънчевъ сигурно счита българскитѣ географи, като най-върли защитници на запазването на тия останки отъ миналото и затова на стр. 126 отъ съчинението си се провиква: „Азъ питамъ: неговата красота и величие, меднитѣ руди въ дебритѣ му, дългътъ къмъ всичко българско най-после - не сж ли достатъчни предпоставки за да бжде замѣнено прозвището Бакърлъкъ съ българското име Медни връхъ—на пукъ на българскитѣ географи, картописци и ученикари?“ Тѣмъ тоя повикъ е най-добрия аргументъ срещу подобни прибързани увлечения. Ние имаме въ България и други самопровъзгласили се географи, които се силятъ да новаторствуватъ, като предлагатъ или, още по-лошото, своеволно кръщаватъ природни дѣлове съ измислени или своеобразно преведени наименования. Не е тукъ мѣстото да привеждамъ имена и примѣри. Нека веднажъ за винаги да се разбере,

че географитѣ отдавна ратуватъ българскитѣ имена отъ чуждѣ произходъ, били тѣ на селища, били на природни дѣлове, да се проучатъ внимателно и следъ това решението за преименуванетоъ имъ да се взима отъ специална комисия, съставена отъ сведущи люде отъ разни науки (филолози, географи, историци, етнографи и др.) Ако ние обичаме истински родната земя, трѣбва да я предвардимъ отъ своеволия и безредия отъ горния видъ, които всѣки званъ и незванъ внася по тоя начинъ.

Провѣзгласявайки се за така сведущъ по географскитѣ преименуваня, Кънчевъ я удря презъ просото, като изкарва, че името на село Резово идвало презъ турския езикъ отъ френската дума „режия“ (стр. 207). Ако нему бѣ известна статията на покойния проф. А. Иширковъ за тетевенското село Галата¹⁾ той нѣмаше да съобщава народното тълкуване на името на варненското село Галата, което ужъ идвало отъ гръцката дума гала = млѣко, та селото значело Млѣкарево (защо не Млѣково?). Името на Василико не произлиза отъ царско (мѣсто), а отъ цвѣтето босилекъ и пр. Много отъ предложенята, които той прави за преименуваня, не сж напълно въ духа на народнитѣ земеписни имена.

По отношение на фактичната страна на книгата могатъ и други упрѣци да се направятъ. Така напримѣръ Кънчевъ много опредѣлено, ако и съвсемъ кратко излага тъмната споредъ всички досегашни изследвачи история на гагазитѣ (стр. 12), като ги счита за клонка отъ нашата народностъ (стр. 13). Безспорно е, че много гагаузи сж се побългарили до сега, а такъвъ ще бжде края и на всички останали, въ страната ни, но да ги считаме като българи, подобно на шопитѣ тракийцитѣ, македонцитѣ, както иска авторътъ, това е вече много. Цѣла редица сж аргументитѣ противъ подобно твърдение. Който иска да се запознае съ тѣхъ, лесно може да ги намѣри въ работата на Ж. Чанковъ²⁾, а отчасти и въ книгата на А. И. Мановъ, чиято първа часть заслужава по-критично отнасяне³⁾.

Негеографска и силно преувеличена е следната часть отъ описанието на несебърскитѣ дюни: „Това сж единственитѣ на Балканския полуостровъ дюноподобни пѣсъчни образувания, предаващи южноземенъ обликъ на тази морска, островна страна“ Първо това не сж единственитѣ на Балканския полуостровъ, нито пъкъ най-хубавитѣ дюни, защото сж отъ типа на умирацитѣ дюни — обхванати сж отъ растителностъ, и второ, защо тѣ сж свързани съ представи за южноземенъ обликъ, когато великолепни дюни красятъ крайбрежието на Северна Европа — отъ Нормандия до Естония?

Ако посочвамъ тия отъ тукъ отъ тамъ взети грѣшки, то не е да подценя книгата на Крумъ Кънчева, чиято любовъ къмъ нашето

¹⁾ Срв. А. Иширковъ. Село Галата. Име и население. Сб. Ловечъ и Ловчанско, кн. IV. стр. 201—208, София, 1932.

²⁾ Вж. Ж. Чанковъ, Гагазитѣ въ България, Изв. Бълг. геогр. д-во, кн. IV (1936), стр. 48—78.

³⁾ Вж. А. И. Мановъ. Потеклото на гагазитѣ, тѣхнитѣ обичаи и нрави. Варна, 1938 г.

море и нашия морски бръгъ наистина заслужаватъ удивление. Всичко това има за задача да посочи, че както той, така и другитъ работници въ това поле, се нуждаятъ отъ по-голѣма географска начетеностъ и отъ по-добро вникване въ взаимоотношенията между природата и човѣка. Даже такъвъ голѣмъ писателъ, като А. Страшимировъ, съ подчертани географски интереси, следвалъ е малко време география въ Швейцария, изучавалъ и писалъ по географски въпроси, пакъ не е достигналъ желаната висота въ най-доброто си постижение отъ тоя родъ „Въ южнитъ земи“, та какво остана за още сравнително млади люде, като Кънчева, които съ очитъ на поетъ навлизатъ въ географията. Най-добри въ това отношение ще бждатъ несъмнено творбитъ на школуванъ географъ съ несъмненъ писателски даръ, обаче такъвъ, за голѣмо съжаление, още нѣма въ нашата срѣда.

Изъ между отдѣлнитъ глави на „Нашето Черноморие“ трѣбва да отбележимъ на първо мѣсто тая за градъ Варна, за който, съразмѣрно съ обхваната на книгата, е отдѣлено доста мѣсто. Въ нея е даденъ не малко специално събиранъ материалъ. Съ екзотиченъ облъхъ сж пропити главитъ: Старовѣрци, Ловци на делфини, Българскиятъ Робинзонъ. Интересни сж описанията на островитъ: Св. Анастасия, Св. Кирилъ, Св. Иванъ и Св. Тома. За двата последни, пишуциятъ тия редове, освенъ имената имъ, нищо друго незнаеше до прочитането на тая книга. Нови и малко известни нѣща могатъ да се намѣрятъ въ нея за разнитъ видове риболовъ по нашето крайбръжжие, за нѣкои малко познати блата по него, за селищата кацнали по бръга и пр.

И да искамъ не мога да направя подробенъ разборъ въ този и безъ това дългъ отзивъ и затова пожелавамъ на всички географи да се снабдятъ съ тая книга направо отъ автора ѝ Крумъ Кънчевъ, учителъ въ Морското училище въ Созополъ.

Нека се надѣваме, че той ще продължи да работи и въ бждаще въ това направление, ще вдълбочи географскитъ си интереси, ще обогати душата си съ нови изживелици отъ другъ свиденъ български кжтъ, за да ни зарадва съ новъ трудъ отъ областъта на художествената география. Загадачната Странджа е благодатенъ предметъ за подобна творба.

Г. Гунчевъ

Книги за Чипровци и Чипровското въстание. Създаде се хубавъ обичай у насъ, при чествуване на важно събитие отъ живота на нѣкое по-значително селище или при чествуване на закржглена годишнина на нѣкой именитъ българинъ, да се издаде сборникъ, юбилеенъ листъ или нѣкое друго творение по тоя случай. Въ тѣхъ, извънъ тѣсно свързаниятъ съ съответното събитие материалъ, се намиратъ ценни приноси, дори цѣли студии за историята, географията и стопанството, изобщо за поселищния животъ на засѣгнатото селище или покрайнина.

Чествуването на 250 годишнината на Чипровското въстание, една отъ най-крупнитъ прояви на нестихващитъ борби на българитъ за политическа свобода презъ турско владичество, се явява осо-

бено добре поставено въ това отношение, тъй като то бѣ ознаменувано съ три различни публикации.

Българското историческо дружество издаде една книжка на г. *Д-ръ Ив. Дуйчевъ*, озаглавена — *Чипровци и въстанието презъ 1688 година* (София, 1938, мал. 8^о, 48 стр. ц. 10 лв.) Нейната тъжестъ пада преди всичко върху историческата срѣда, изпълнението и последицитѣ отъ въстанието въ тоя край. Тя се предшества, обаче, отъ описание на Чипровци и католишкото движение тамъ презъ XVII, вѣкъ, съ ценни сведения за състоянието на града презъ XVI и XVI, вѣкъ.

Юбилейниятъ комитетъ въ Фердинандъ, който уреждаше тържествата по случай Чипровското въстание, издаде малъкъ сборникъ озаглавенъ: *250 години отъ Чипровското въстание 1688—1938*. Купровецъ — Кипровецъ — Чипровци. Копиловци, Челюстница, Жаравица, Кутловица. (Издава комитетъ Фердинандъ 4^о, 24 стр. ц. 10 лв.) Въ него сж помѣстени следнитѣ статии: Проф. Ив. Батаклиевъ — Чипровци въ географско отношение; Проф. д-ръ Георги Бончевъ — Минералнитѣ богатства въ Чипровско; Андрей Цвѣтковъ — Чипровско въстание; Д-ръ Ив. Дуйчевъ — Чипровското въстание презъ 1688 година; Ред. доц. Г. Гунчевъ — Винга. Едно чипровско селище въ Банатъ; Ив. Георгиевъ — Данни за просвѣтата въ Чипровци преди Освобождението; Гаврилъ Ленковъ — Една 250-годишнина. Въ пазвитѣ на Западния Балканъ. — Градъ Кипровецъ или с. Чипровци. — Героично и славно минало. — Нѣкога и сега; Иванъ Пешевъ — Село Чипровци. География, битъ и поминъкъ; Иванъ П. Терзийски — Село Копиловци и Чипровското въстание; Химнъ — Слава на чипровчани, текстътъ отъ Л. Бобевски, музика отъ А. Димовъ. Книгата е съ хубавъ печатъ и хартия и е украсена съ много подобрени фотоснимки.

Най-обемиста изъ между тритѣ издания, които искаме да отбележимъ, е книгата на познатия нашъ географъ г. *Йорданъ Захариевъ* — *Чипровци. Поселищно-географски проучвания съ исторически бележки*. (София, 1938 г. Издание Хр. Г. Дановъ, мал. 8^о, 300 стр. ц. 60 лв.) По едно щастливо съвпадение двата труда, на Дуйчева и на Захариева, се допълватъ, тъй като последниятъ разглежда въстанието въ кржилата на едно цѣлостно поселищно проучване, докато Дуйчевъ се спира върху него като историческа проява.

Книгата на Захариева е раздѣлена на две части. Въ първата — физикогеографската частъ, се описва: положението на Чипровци, орхидрографскитѣ и геоложки отношения, климатътъ, растителната покривка и животенъ свѣтъ на околността му. Този прегледъ ни дава представа за причинитѣ, на които се дължи до голѣма степенъ нѣкогашното благоденствие на градъ Чипровци.

Втората, значително по-голѣма частъ, е посветена на антропогеографскитѣ отношения. Първомъ въ нея се засѣга селището преди възстанието отъ 1688 г. Възъ основа на достъпнитѣ му обнародвани материали, а тѣхния брой не е малъкъ, е описанъ типа, физиономията, стопанския животъ, вътрешнитѣ отношения и борбитѣ за свобода и

независимостъ на чипровчани, които довеждатъ до унищожаването на града имъ и разселването на неговото население, както и това на околнитѣ села. Върху разселванията въ България, които и до сега сж останали малко познати, сж дадени нови освѣтления.

Тази частъ, въ сжщностъ разглежда едно изчезнало селище, защото връзката между нѣкогашния градъ и сегашното село се състои само въ името и мѣстоположението, но не и въ населенето, поминъка му, та дори и въ религията. Тукъ имаме случай на западане важенъ градъ до степенъ на село, случай познатъ ни при Червенъ, Чирменъ и други нѣкогашни градове.

Що се отнася до разселванията на чипровчани, вследствие на въстанията, считаме, че този въпросъ не може да се счита за изчерпанъ, защото има български села въ Влашко, които сочатъ произхода си отъ Чипровско. За съжаление тѣ още не сж проучени задоволително.

Въ втория дѣлъ на антропогеографската частъ се разглежда днешното село Чипровци. Почва се съ възобновяването му, което става две-три десетилѣтия следъ въстанието, следъ което се излага сегашния му типъ, физиономия, народно стопанство, демографски и стопански отношения и пр. Особенъ интересъ представя главата посветена на килимарството. На край сж дадени образци отъ чипровски говоръ. Къмъ книгата на хубава хромова хартия сж приложени 31 фотоснимки.

Името на Захариева е достатъчно познато като изследвачъ на нашитѣ поселищни отношения, за да има книгата му нужда отъ специална препоръка.

Тържествата, по случай въстанието ще се забравятъ, но трудове, като горнитѣ ще останатъ и вѣчно ще напомнятъ за дѣлата на нѣкогашнитѣ корави българи, католици и православни, отъ Чипровци и околнитѣ села.

Г. Гунчевъ